

Børn skaber rum til bevægelse

- et pilotprojekt om at involvere børn i fysisk planlægning

Projektbeskrivelse af:

Anna Esbjørn Hess (Dansk Byplanlaboratorium)

Svava Riesto (Ekstrakt)

Ulla Hornsyld/Stine Poulsen (SLA A/S)

Indledning	4
Krav til "mobilitetsrummene"	5
Forventede resultater	5
Baggrund	5
Projektdesign	6
Projektansvarlige	6
Projektforløb	7
Fase 1: Vidensopsamling	7
Fase 2: Udvikling af mobilitetsrum	7
Formål	7
Metoder	7
Hvorfor inddrage børn?	8
Sted og deltagere	8
Dokumentation	8
Udstyr	8
Workshoppens forløb	9
Fase 3: Anlæg af mobilitetsrum	11
Fase 4: Evaluering, formidling	11
Finansiering	11
Projektkoordination og -ledelse	12
Tidsplan	13

Børn er eksperter i hvad, der gør byen god for børn. Billedet er fra Byhaven i Nørresundby.

Indledning

I de seneste 10-15 år har synet på børn ændret sig i kommunerne. Børn opfattes i højere grad end tidligere som aktører, der tolker, omformer og bruger deres omgivelser. Der er dog et misforhold i forhold til den fysiske planlægning: Børn tages sjældent med på råd, når der designs rum og fysiske strukturer til dem. Dette misforhold har projekt "Børn skaber rum til bevægelse" til formål at tage fat i.

Udgangspunktet er at skabe nogle konkrete udrum i samarbejde med børn, der inviterer til leg, fantasi og bevægelse. Der skal arbejdes med kvalitet og variation i omgivelserne ud fra følgende betragtninger: (1) Børn har lige så megen ret til kvalitet i deres fysiske omgivelser som voksne og (2) børn har lige så megen viden om deres fysiske miljø som voksne – hvis man spørger dem til råds og inddrager dem i processen.

Planlægning med brugerinddragelse handler fundamentalt om at møde folk med det sprog, de har. Ønsker man at inddrage voksne, kan man i højere grad basere inddragelsen på verbal kommunikation og møder med en fastlagt dagsorden. Inddrager man derimod børn, må man benytte sig af kreative "værkstedsmetoder", hvor børnene får mulighed for at illustrere deres idéer og ønsker via forskellige sprog; det talte, billedsprog, kropssprog m.v.

Når man ser på legepladser, er det ofte slående, hvor ensformige og uinspirerende de må virke på børn. Der er en tendens til at bruge standardløsninger og -udstyr, bl.a. af hensyn til sikkerhedskrav, hvilket resulterer i anlæg, der ligner hinanden. Tit kan udstyret kun bruges til én bestemt leg igen og igen i stedet for at inspirere til mange forskellige aktiviteter.

Er det nok at inddrage voksne borgere i planlægningen, når byen skal fungere for alle aldersgrupper?

Billedet er fra et borgermøde om Ullerødbyen i Hillerød.

Udgangspunktet for projekt "Børn skaber rum til bevægelse" er at skabe et konkret anlæg – et såkaldt "mobilitetsrum" – der er udtænkt af og skabt i samarbejde med børn. Kravene til disse beskrives nedenfor.

Krav til "mobilitetsrummene"

- De skal invitere til leg og bevægelse.
- De skal fremme interaktion mellem kønnene.
- De skal integrere indsamlede børnepræferencer og -ønsker.
- De skal være et alternativ til eksisterende legepladser og uderum for børn.
- De skal indtænke de mobilitetsformer, som nutidens børn benytter sig af.
- De skal være åbne for stadige ændringer på baggrund af nye behov.

Forventede resultater

Fysisk er de forventede resultater af projektet et mobilitetsrum. Et mobilitetsrum er et bevægelses- og opholdsrum, der hverken er en traditionel legeplads eller et aldersneutralt byrum, men et nyt brugerdefineret uderum for børn.

Anlægget som bliver etableret, er et spydspids-eksempel på, hvordan børns ønsker og idéer kan komme til udtryk i den fysiske planlægning. Erfaringerne fra processen formidles videre til andre kommuner via en inspirationspjece. Målet med pjecen er at give politikere og planlæggere i landets kommuner idéer til, hvordan børn fremover

kan inddrages aktivt i den fysiske planlægning.

Fra en demokratisk synsvinkel har projektet til formål at bevidstgøre og inddrage børn i den fysiske planlægning. En sådan inddragelse kan både sikre at brugerønsker og -idéer imødekommes og at de forhåndenværende ressourcer bruges optimalt.

For de deltagende børn er resultatet en læreproces om omgivelsernes betydning for velvære og aktivitet og en praktisk erfaring med demokrati (det nytter, når man arbejder for noget i nærmiljøet). Børn får et bevidst og ansvarligt forhold til deres egen betydning for byens udvikling, når de inddrages i processen fra begyndelsen.

Baggrund

Projektet vil omsætte forskningsresultater til et nyt fysisk uderum i en dansk kommune. Baggrunden er forskningsprojektet "Børn, bevægelse og byens rum", der bl.a. ser på, hvordan de fysiske forhold i børns institutioner og boligkvarterer kan indrettes på måder, der indbyder til og fremmer børns bevægelse og fysiske aktivitet. I projektet bruger man børn som informanter og observation af børns brug af omgivelserne for at få en børnevinkel på, hvordan fysisk planlægning i og af byen kan forbedres og demokratiseres.

Projekt "Børn, bevægelse og byens rum" er et samarbejdsprojekt mellem forskere fra Statens Institut for Folkesundhed (SIF) og Institut for Uddannelsesforskning, RUC (oprindeligt var Dansk Byplanlaboratorium med som tredje partner). Antropolog/børneforsker, professor Pia Haudrup Christensen (SIF) og sociolog/børneforsker, lektor Kim Rasmussen (RUC) samt 2 Ph.D'er tilknyttet SIF (Miguel Romero Mikkelsen) og RUC (Signe Mette Jensen) er ansvarlige for projektet.

Projektet blev igangsat sommeren 2004 med en lidt senere opstart for de 2 ph.d'er (hhv. sept. 2004 og maj 2005). De konkrete feltstudier afsluttes sommeren 2006, mens ph.d'erne løber indtil sept. 2007 (RUC) og maj 2008 (SFI).

Forskerne laver p.t. feltarbejde i Glostrup Kommune, Sallingsund Kommune og Københavns Kommune (Valby) blandt børn og unge i aldersgrupperne 4-5 år, 10-12 år og 14-16 år. De tre aldersgrupper er valgt for at repræsentere variationer i bevægelsesmønstre blandt børn/unge. I hvert lokalområde er de deltagende børn/unge herudover sammensat, så der er en ligelig fordeling af piger og drenge i hver aldersgruppe. Der indgår ligeledes børn/unge med anden etnisk baggrund end dansk, aktive og passive børn/unge samt overvægtige børn/unge.

For at afdække variationer i samspelet mellem

Forskningsprojektet "Kvarteret som ramme om børns hverdagsliv" viste bl.a., at det at være "oppe, nede, over og under" er med til at gøre steder spændende. Billedet er fra gummilandskabet i Kundskabens Have på Trekroner Skole. Børnene har døbt gummilandskabet 'Himalaya'.

de fysiske omgivelser og børn/unges oplevelse og daglige praksis følger feltstudierne årtidernes gang. Feltstudierne forventes afsluttet sommeren 2006.

I den oprindelige projektansøgning til Statens Humanistiske Forskningsråd (SHF) var der et udbredt anvendelsesperspektiv: Viden og resultater fra projekt "Børn, bevægelse og byens rum" skulle kunne indgå i fremtidig planlægning og design af uderum samt i sundhedsfremmende arbejde for børn og unge i de medvirkende kommuner.

Idéen er nu at skabe et nyt projekt, som dels knytter sig til det eksisterende forskningsprojekt (brug af børneviden) og dels er helt sit eget i kraft af, at det har til formål at skabe nogle konkrete fysiske anlæg – såkaldte mobilitetsrum.

Forudsætningen er, at den medvirkende kommune stiller 1 lokalitet til rådighed, som skal lægge grund til mobilitetsrummet. Idéen er, at kommunen forpligter sig til, at der i sidste ende skal opføres et konkret anlæg i det pågældende byrum – som børn og unge har udtænkt og ønsket. Mobilitetsrummet tænkes finansieret både af kommunen og private fonde.

Projektdesign

Det er et succeskriterium, at projektet ikke varer længere end, at de medvirkende børn, lærere og forældre fastholder deres engagement. Dvs. at anlægsfasen opleves som en direkte efterfølger af formgivningsprocessen. Opstart vil være august 2007, projektet udvikles efterår/vinter 2007 og forår 2008, mens mobilitetsrummet står klart til indvielse og brug efteråret 2008.

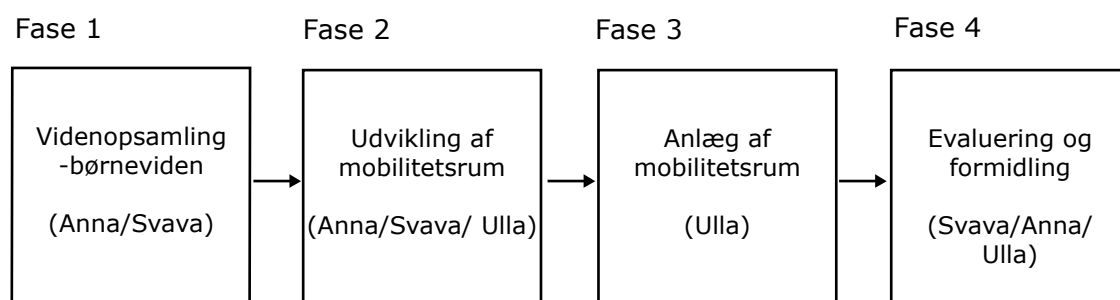
Projektansvarlige

Anna Esbjørn Hess (socialantropolog), Dansk Byplanlaboratorium, var med til at udvikle og ansøge om projekt "Børn, bevægelse og byens rum" (stod for anvendelsesperspektivet). Anna har i mange år arbejdet på projekter om børn og byen, bl.a. "Kvarteret som ramme om børns hverdagsliv" og "Læring gennem deltagelse" om inddragelse af børn i den kommunale planlægning af byer og boligområder.

Svava Riesto (kunsthistoriker), Kontrast, har arbejdet med kunst-/arkitekturformidling for børn siden 1997. Hun har stået for en række workshops med børn og unge om arkitektur og byrum, bl.a. i Soundings for Architecture, Alvar Aalto Akademia og i Design for Well-being, School of Architecture, Sheffield. Svava er inviteret medlem af PLAYCE – International Association of Architecture Education (www.playce.org).

Ulla Hornsyld (landskabsarkitekt), SLA, har ligeledes i en årrække arbejdet med planlægnings- og realiseringsopgaver med fokus på leg og byrum for børn og unge. Hun har bl.a. været projektleder på Utterslev Skole. Hovedformålet med Utterslev Skole projektet var at børnene skulle komme tættere på naturen, hvilket kom til udtryk i en kanal hele vejen ned gennem skolegården.

SLA A/S har bl.a. udarbejdet helhedsplanen for Tingbjerg, hvor byrum, leg og idræt revitaliseres via beboerworkshops for børn og voksne. Derudover har tegnestuen også udarbejdet Kundskabens Have til Trekroner Skole (vinderforslaget i konkurrencen om Fremtidens Skole, udskrevet af Rum-Form-Funktion).

Projektforløb

FASE 1: Vidensopsamling

Anna og Svava samler op på den viden, som er indhentet i projekt "Børn, bevægelse og byens rum." Formålet er at lave et idékatalog over børns præferencer og ønsker til bevægelse >< byens rum, som kan bruges til at tilrettelægge workshopperne. Idékataloget er et internt arbejdsredskab for projektgruppen.

Inden featureugen om offentlige rum, havde denne 8. klasse fået til opgave at fotografere i byen. Featureugen begyndte med at eleverne præsenterede billederne for workshoplederne. Eleverne var lokale specialister, der stolt fremviste byen set med deres egen optik. Specialister, der i de efterfølgende dage kom med mange kompetente indspil til byens udvikling.

Billedet er fra workshoppen Soundings for Architecture, Jyväskylä 2005.

FASE 2: Udvikling af mobilitetsrum

Formål

Formålet er at indhente viden om behov, ønsker og idéer til bevægelsesrum for børn hos 3 aldersgrupper (børnehaveklasse/5-6 år, 3. klasse/9-10år og 6. klasse/11-12 år). I denne fase insamles input til hvilke oplevelser og aktiviteter, stedet skal opfylde (program) før der arbejdes med hvilket udtryk stedet skal have (formgivning). Målet er at programmet for mobilitetsrummet defineres af børnene, inden der tegnes på konkrete forslag.

Metoder

Når børn er målgruppen, må vi udvide de metoder, der traditionelt bruges til at involvere borgere i dansk planlægning (stormødet og den skriftlige indsigelsesret). Men hvilke metoder kan bedst bygge på børnenes styrker og få en aldersspredt deltagergruppe i tale?

Med baggrund i internationale erfaringer lægges der vægt på at give deltagerne oplevelsen af, at det er dem selv, der kortlægger deres egne behov i byens rum. Workshoppen tilsidesætter det traditionelle rollemønster i skolen, hvor de voksne "lærer eleverne noget". I stedet opfattes børnene som eksperter på deres hverdagsliv og lokalmiljø. Workshopkens rollefordeling med eksperter (børnene) og coaches (projektlederne/lærerne) og de mange interaktive metoder og studier ude i byens rum, understreger, at det er meningen, at alle skal bidrage kreativt til projektet.

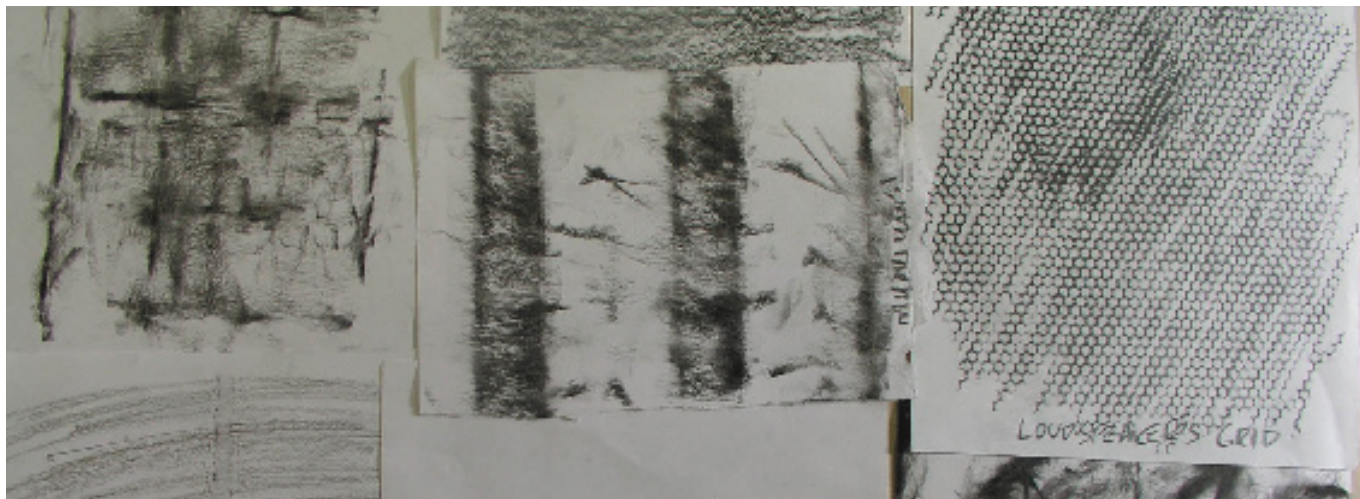
Alle børn deltager i det samme forløb, men arbejder klassevis. Måden hver klasse udfører de enkelte undersøgelser på vil variere. Der er en stor fleksibilitet i undervisningen, således at vigtigt input fra børnene kan lede arbejdet i en anden retning (hvis det fx viser sig, at legepladsernes afgrænsning er særlig vigtig for en gruppe, kan de bruge tid på at undersøge forskellige typer afgrænsning).

Forløbet er en kombination af mange metoder, så alle i gruppen kommer til udtryk og ideerne når at udvikle sig. Tegning og foto vil blive brugt til registrering og som afsæt for samtaler.

Efter workshoppen udvikles mobilitetsrummene. Svava, Anna og Ulla kommer med arkitektoniske løsninger på programmet. Idéer fra workshoppen inddrages og aldersgruppernes forskellige behov forsøges kombineret. Der udarbejdes en skitsemodel, hvor helhedsgrebet fremgår.

I kommunen afholdes en arbejdsdag, hvor børnene giver sparring på det arbejde, der er blevet lavet af projektgruppen (helhedsgreb, hovedidé). I fællesskab formgives delelementer i mobilitetsrummet (bænke, huler el. lign. – idéerne kommer fra workshoppen). Vi diskuterer materialevalg, rumlig disponering, placering osv. og dagen ender med en færdig model i 1:1 ("mock-up") af dette element. Workshoppen foregår igen på skolen og med de samme børn, som deltog i workshopperne.

Herefter afholdes et aftenmøde med forældre til de medvirkende børn; dels for at præsentere dem for den model, som deres børn er med til at udvikle; dels for at få dem til at føle ejerskab til

Hvilke materialer er der på et byrums gulv? Blyantaftegningerne kan kombineres med kropslige øvelser: Løb så hurtigt du kan over en strækning med asfalt, grus, gummi, trapper osv. Beskriv forskellen. Bagefter kan hele klassen diskutere de forskellige materialers egenskaber. Billedet er fra workshopen *Soundings for Architecture*, Jyväskylä 2005.

og stolthed over resultatet. Ud fra modellen samt input på arbejdsdagen og forældremødet arbejder Anna, Svava og Ulla videre med forslaget til en skitse.

Hvorfor inddrage børn?

Internationale erfaringer viser, at børn godt kan indgå i planlægningsprocesser. Børn kan give planlæggere et kikk ind i barndommens private geografi – et indblik i børns oplevelse af sted og rum, som giver bedre muligheder og redskaber til at skabe rum, der modsvarer børns behov.

For det andet er børn – ligesom voksne – borgere i et demokratisk samfund. Hvis man bruger et bredt demokratibegreb, må børns stemme og ytringer vægtes på niveau med voksnes. Hvis børn skal lære, hvad demokratisk indflydelse er, må de også praktisk deltage i beslutningsprocesser, der betyder noget for dem og opleve at blive taget alvorligt.

Børns bidrag til planlægningen kan resultere i bedre og mere holdbare projekter. Selvom det koster mere at inddrage børn i planlægningsprojekter pga. den udvidede brug af tid og metoder, kan det spare ressourcer på sigt på grund af mere målrettede og holdbare løsninger.

Børn kan være modne, indsigtfulde og kreative, når de får lov. Børn har begrænsninger – men det har voksne vel også?

Sted og deltagere

Workshopperne har base på en skole. En børnehaveklasse, en 3. klasse og en 6. klasse udgør de udvalgte børn. Workshopperne arrangeres i samarbejde med lokale (formnings)lærere og indgår i en af skolens emne-/featureuger. De lokale lærere fungerer som kontaktpunkt til børnene

og er lærende coaches ligesom projektlederne. Børnene er "eksperterne", der skal aktivere deres ønsker og idéer til den konkrete lokalitet. Øvelserne foregår både forskellige steder i byen og i et "værkstedslokale" på skolen (billedkunstlokale eller klasseværelse).

Dokumentation:

- plakater/installationer e.l., hvor børnene selv nedfælder de vigtigste punkter (udstilles på skolen).
- dokumentation fra processen: der lægges vægt på at de forskellige led i workshoppen får et fysisk udtryk i form af fotografier af arbejdet, tegninger, noter osv.
- et arbejdsblad med Svava og Annas noter fra workshoppen.

Udstyr

Digitale kameraer, tegneudstyr, ler, printer, skitsebøger, gadekridt m.m.

Børn har mange sprog, og det er berigende at "lytte" til andre end tale. Her var opgaven at tegne forskellige dele af et miljø (de menneskeskabte, de forurenende, de private/offentlige, hvor man føler sig tryk, hvor man kan møde andre i sin aldersgruppe osv.) på 3 minutter pr. tema. Det gik så hurtigt, at der ikke var tid til tøven. Bagefter blev alle tegninger fra hver kategori sammenlagt. Vi diskuterede ligheder og forskelle, og begyndte at få et mangfoldigt billede af stedet. Billedet er fra workshoppen *Soundings for Architecture*, Jyväskylä 2005.

Workshoppens forløb

1. Indledning	Sted	Formål	Aktivitet	Arbejdsform
	Skolen	Lære hinanden at kende	Navnelege, gymnastik og sjove øvelser, der hiver os ud af hverdagen.	Fælles
	Skolen	Voksne introducerer til forløbet	Fortælle	Fælles
	Byen	Børn introducerer til byens bevægelsesrum	Guidet tur, kortlægningslege.	Grupper
Frokost				
	3 forskellige byrum, hvoraf det ene er den lokalitet, der skal blive mobilitetsrum.	Hvordan virker rummet ind på bevægelsen?	Kropslig afprøvning og observation m/ noter.	Grupper
	Skolen	Opsamling af resultater	Kort og tegninger, noter færdiggøres og lægges ud på gulvet. Fælles diskussion af dagens resultater.	Grupper/fælles
Dag 2 Analyse				
	Den lokalitet, der skal blive til et mobilitetsrum	Stedsanalyse - hvilke kvaliteter har dette sted for dig?	Analytisk tegning af byrummet ud fra forskellige opgaver	Grupper
	Den lokalitet, der skal blive mobilitetsrum	Undersøgelse af hvordan forskellige grupper agerer i dette rum.	Børnene laver fiktive brugerscenarier med drama og gadekridt på stedet (affotograferes).	Grupper
Frokost				
	Skolen	Delopsamling. Hvilke kvaliteter har byrummet? Hvordan kan det blive bedre for din aldersgruppe?	Grupperne begynder at opsamle deres resultater.	Grupper
		Fælles opsamling. Hvad efterlyser din aldersgruppe og andre adspurgte i det udvalgte byrum?	Vi laver et fælles bykort/mindmap, der viser de forskellige behov.	Fælles
Dag 3 Præcisering, formidling				
	Skolen	Brainstorm - hvilke aktiviteter kan du godt lide at lave udendørs	Lynmodellering med ler.	Fælles
	Skolen, evt. ud til den lokalitet, der skal blive til mobilitetsrum.	Udarbejdelse af program: hvad vil I sige, at mobilitetsrummet skal kunne?	Hver gruppe finder i samarbejde med de voksne ud af, hvordan deres gruppearbejde skal formidles via billeder, tegninger, fotos, noter osv. fra tidligere arbejde.	

Frokost				
	Skolen	Arbejdet fortsætter		Grupper
Dag 4, Formidling, fejring, evaluering	Skolen	De sidste ting færdiggøres.		Grupper
	Skolen	Arbejderne udstilles på skolen. Minifejring.	Nogle lækkerier og grupperne præsenterer	Fælles
	Skolen	Evaluering	Børnene skriver kommentarer i en "gæstebog".	Fælles
Frokost				
Efterarbejde				
	Dansk Byplanlaboratorium/ Kontrast	Opsummering	Svava og Anna skriver observationer ned, som kan bruges i det videre arbejde.	

Når børnenes idéer og ønsker til mobilitetsrummene er fastlagt, bliver de inddraget i formgivningen på en arbejdsdag i hver kommune. Børnene er nu med både som sparring-partnere for helhedsgrebet og som designere af enkelte elementer (hvad det er, afhænger af børnene: hule, gyng, bane...).

Billedet er fra workshopen Soundings for Architecture, Jyväskylä 2005.

Hvem har retten til at bruge byrummet? Kan det samme rum bruges til forskellige aktiviteter på forskellige tidspunkter? Hvilke erfaringer har børnene med multifunktionelle rum?

Billedet er fra Trekrøner Skolegård efter skoletid.

FASE 3: Anlæg af mobilitetsrum

Projekteringen foregår i henhold til Praktiserende Landskabsarkitekters Råds ydelsesbeskrivelse. Der udarbejdes et tegnings-/udbudsmateriale, der kan gives pris på fra entreprenører/anlægsgartnere. Børnene/forældrene får et informationsbrev med en præsentation af det endelige projekt.

Anlægsfasen sker i sommeren/efteråret 2008, således at det står klart til skolestart i august. SLA projekterer og de to ældste grupper får i tilknytning til undervisning (naturvidenskabelige fag eller gymnastik) indblik i anlægsarbejdet (3 undervisningstimer på stedet). Klasserne får herved mulighed for at følge et kommunalt anlægsarbejde under udbygning. Skolen tilrettelægger denne undervisning i dialog med projektlederne. En time kunne fx være tilknyttet et af SLAs byggetilsyn. En anden time kunne være en gymnastiktime på stedet.

Den yngste gruppe kan bruge byggepladsen som udflugtssted med børnehaveklassen og tale om arbejdet med at anlægge byrum og sjove legepladser.

Disse besøg er med til at fastholde børnenes ejerskab til projektet og udnytter en unik mulighed for at kommunikere lokal byudvikling til skolebørn.

FASE 4: Evaluering, formidling

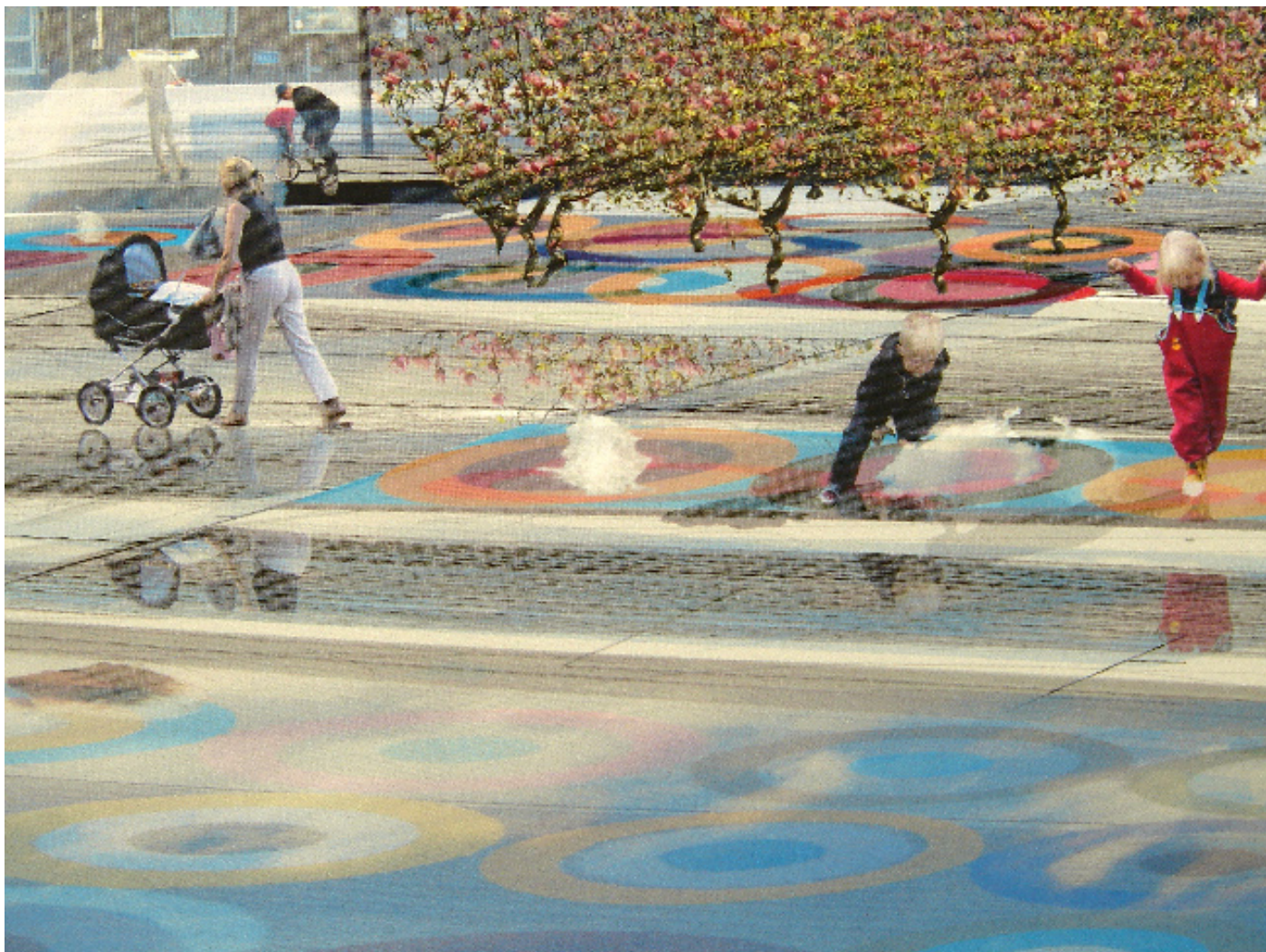
Projektet evalueres af projektlederne, som inddrager kommentarer fra børnene, forældre, lærere og andre involverede. Evalueringen indgår i en rapport (ca. 50 sider, illustreret), som henvender sig til fagfæller, der skal arbejde med lignende metoder.

Resultatet publiceres også som en artikel i et internationalt fagligt forum som fx tidsskriftet "Children, Youth and Environments" (<http://www.colorado.edu/journals/cye/index.htm>). Målet er her at bidrage til international metodeudvikling. Denne rapport vil indgå i Playce -International Organisation for Architecture Education's eksempelprojekter på www.playce.org.

Der udgives en inspirationspjece, der henvender sig til planlæggere, arkitekter og andre som er involverede i byudvikling. Pjecen formidler erfaringer fra projektet med fokus på at videregive metoder til inddragelse af børn i byudvikling. Det bliver en eksempelsamling, som skal være letlæselig, indbydende og faglig funderet. Den viser billeder fra projektstart til byrum.

Finansiering

Finansieringen opdeles i faser se medsendte overslag samt Realiseringsplan.

Mobilitetsrummene er et pionerprojekt i byen – et sted, som en gruppe børn (og familier, naboer og venner) har et helt særligt ejerskabsforhold til og som er specialtilpasset børnenes egne behov. Billedet er fra Banegårdspladsen i Kolding, som SLA er i gang med at realisere.

Projektkoordination og -ledelse

Projektledelse

Fase 1, Vidensopsamling:

Anna Esbjørn Hess, Dansk Byplanlaboratorium, www.byplanlab.dk, aeh@byplanlab.dk
Svava Riesto, Kontrast, www.ekstrakt.dk

Fase 2, Udvikling af mobilitetsrum

Anna Esbjørn Hess, Dansk Byplanlaboratorium, www.byplanlab.dk, aeh@byplanlab.dk
Svava Riesto, Kontrast

Fase 3, Arkitektonisk udvikling og anlæg

Ulla Hornsyld, SLA A/S, www.sla.dk, ulh@sla.dk

Fase 4, Evaluering og formidling

Anna Esbjørn Hess, Dansk Byplanlaboratorium, www.byplanlab.dk, aeh@byplanlab.dk
Svava Riesto, Kontrast, www.ekstrakt.dk